

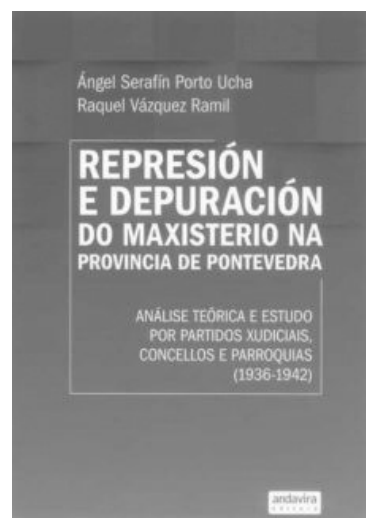
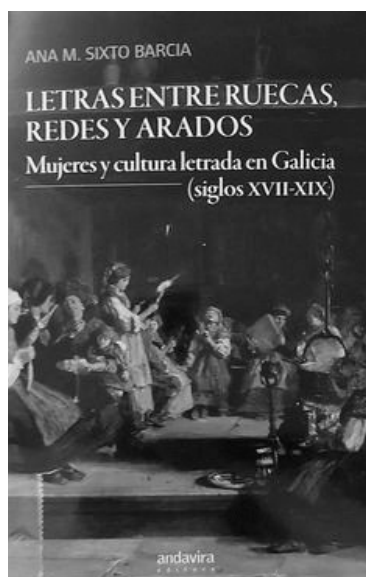
LIBROS E BIBLIOGRAFÍA DE HISTORIA DA EDUCACIÓN

SOBRE A HISTORIA DA EDUCACIÓN FEMININA

- SIXTO BARCIA, A. M. (2021). *Letras entre ruelas, redes y arados. Mujeres y cultura letrada en Galicia (siglos XVII-XIX)*. Santiago: Andavira, 390 pp.

Un prólogo e unha introdución anteceden un texto articulado en sete capítulos, un epílogo e adecuadas conclusións: “Las gallegas a finales del Antiguo Régimen” (pp. 19-28), “Las opiniones sobre la mujer y la educación” (pp.29-56), “El acceso básico a la cultura letrada” (pp. 57-122), “Maestras, maestros y escuelas” (pp. 123-168), “La formación de los sectores acomodados” (169-238), “La formación de los sectores minoritarios” y “La alfabetización femenina en Galicia”.

Estamos ante una valiosa monografía que vén enriquecer traballos históricos previos, en parte sistematizándoos, e que vén sumarse aos estudos anteriores de Carmen Benso, Nar-

ciso de Gabriel e Cid Galante, iluminando espazos e situacións da historia da educación feminina até aquí non estudadas.

SOBRE A PERSECUCIÓN FRANQUISTA DOS DOCENTES (1936-1942) E ALGO MÁIS

- PORTO UCHA, A. S., VÁZQUEZ RAMIL, R. (2021). *Represión e depuración do Maxisterio na provincia de Pontevedra. Análise teórica e estudo por partidos xudiciais, concellos e parroquias (1936-1942)*. Santiago de Compostela: Andavira, 703 pp.

Preséntasenos un pomenorizado estudo do que foi a persecución e represión franquista sobre o maxisterio pontevedrés. Anxo Porto, que leva anos realizando distintas achegas sobre o maxisterio pontevedrés, concentra e renova aquí achegas previas, coa colaboración da profesora Raquel Vázquez. Examínanse, na primeira parte, o contexto escolar, o marco teórico-normativo represor e a análise global da depuración e represión do maxisterio pontevedrés (pp. 35-135). Na segunda, titulada

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932
Páx. 95-97

“Traballo de campo. A depuración do Maxisterio. Estudo por partidos xudiciais, concellos e parroquias” (pp. 137-540) describíense os datos escolares alcanzados en cada caso e o ocorrido desde o punto de vista represivo en cada un dos once partidos xudiciais da provincia, antes de dar paso á análise de resultados e ás conclusións, complementado coa indicación de fontes documentais e bibliográficas, sen faltar amplos índices de cadros, táboas e imaxes, cerrando cun anexo titulado “Base de depuración. Listado por orde alfabética de mestras e mestres da provincia de Pontevedra” (pp. 592-703), coas categorías de nome, sexo, categoría profesional, localización da escola e concello, e outros datos. De aquí en diante, unha obra de referencia.

- GABRIEL FERNÁNDEZ, N. DE (2021). *Vermellos e laicos. A represión fascista do maxisterio coruñés*. Vigo: Galaxia.

A obra aborda unha presentación das primeiras medidas represivas; as bases do nacional-catolicismo escolar que servirán como vértices para exercer os procesos de depuración; as directrices e a súa mecánica; a descrición analítica das sancións; o estudo

dos «cargos» e procesos seguidos ao fío dos informes de «descargo» e, finalmente, a presentación de seis historias sobre as vicisitudes de seis docentes, pechándose co anexo «Memorial da represión»: un rexistro dos 508 nomes de mestres e mestras estudadas.

Dos 1736 mestres e mestras públicos rexistrados na provincia en 1936, o autor céntrase naqueles que se viron apartados no inicio do golpe militar: 268 mestres e 73 mestras; un total de 341, facendo seguimento das actividades que seguiron logo dos momentos iniciais por parte da “Comisión depuradora provincial del Magisterio” entre 1937 e 1942; a través dela serán 508 os e as mestras sometidas a sanción pública (cifra que incluíu os 341 citados anteriormente): 171 separados definitivamente (19 mestras), 145 suspendidos de emprego e salario, sendo outros trasladados, etc. Na provincia houbo ademais 26 mortos entre o maxisterio, maioritariamente por asinato extraxudicial. Gabriel detense no exame dos expedientes de cargos e de descargos de 138 separados (o 87% dos separados), considerando as seguintes categorías de investigación: sindicalismo, fronte-populismo, esquerdismo, galeguismo, laicismo, escola «disolvente», resistencia, poñendo de manifesto que a pertenza ás ATE, a adhesión á Fronte Popular ou o laicismo foron moi frecuentemente achacadas polos perseguidores.

- MÉIXOME, C. (2021). A persecución franquista sobre o maxisterio miñorán. En MÉIXOME, C., *Catas na memoria. A persecución franquista no Val Miñor*. Santiago: Lairovento, pp. 23-91.

Carlos Méixome fai un atento seguimento das penalidades e da represión franquista sobre o maxisterio nas terras pontevedresas do Val Miñor.

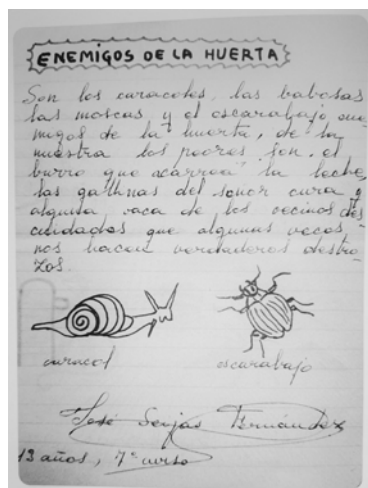
- COSTA RICO, A. (2021). *Asociacionismo educativo e sindical do maxisterio galego: A Asociación de Traballadores do Ensino de Vigo (1931-1936)*. *Glaucofis* (Instituto de Estudios Vigueses), 26 pp.

Antón Costa, quen xa en *Escolas e Mestres* (1980) ofrece importantes datos sobre a cuestión, presenta un estudo en maior profundidade sobre o sindicalismo docente progresista en Galicia durante o tempo da II República e unha aquilatada narración do momento culminante deste proceso organizativo, con ocasión do Congreso de constitución da Federación Galega de Traballadores do Ensino en maio de 1936.

OUTRAS CUESTIÓN

- GUTIÉRREZ ROCA, X. (2021). *Prácticas e innovacións pedagóxicas no contexto rural galego: as “Escolas Agrícolas” (anos 50-60 do s. XX) como expresión da Escola Nova*. Lugo: Servizo de Publicacións da Deputación de Lugo, 127 pp.

A acción escolar impulsada polo empresario agrario lucense Antonio Fernández a fins dos pasados anos 40, coa necesaria contribución do profesor Avelino Pousa Antelo e a continuadora de Valentín Arias, mereceu diversa atención desde os estudos de Historia da Educación. Conta, igualmente, cunha monografía escrita polo propio Avelino Pousa. E vén de ser analizada de novo por parte do profesor Xoel Gutiérrez a través dun coidado Traballo de Mestrado, baixo a titoría de Antón Costa.

Realizada por un neno da escola rural de Cobelas (Castroverde) en 1957.

Logo de presentar o que foi a presenza de ensinanzas agrícolas no marco das escolas primarias na tradición pedagóxica occidental e os seus ecos en Galicia, o estudo aborda o que foron as escolas de orientación agropecuaria da provincia de Lugo entre 1948 e 1971, baixo a guía pedagóxica do profesor Avelino Pousa, desde a Escola Agrícola (experimental, de feito) da Granxa Escola da parroquia de Barreiros (Sarria). Ademais da acción pedagóxica despregada nesta escola privada e rural, de carácter privado, e na súa contorna, como un exemplo de activismo pedagóxico con acenos de Nova Educación, hai que falar da realización dos cursos de formación agropecuaria para mestres e mestrás, que se realizaban durante os veráns en Lugo, quen logo debería realizar distintas experiencias nas súas escolas e relatalas mediante memorias escritas.

Accedeuse aquí a un conxunto de algo máis de 400 memorias de 158 mestres e mestrás que describen o seu proceder didáctico en 168 escolas da provincia entre os cursos 1949-50 e 1967-1968. Coñecemos, así,

as actividades educativas realizadas nestas escolas rurais; achegámonos, en ocasións, aos recursos preparados polos nenos e nenas; ollamos as preocupacións formativas e modos de facer do profesorado...

- ALONSO MONTERO, XESÚS (2018). *Alfredo de la Iglesia. O intelectual, o educador e o autor do primeiro manual de Literatura Galega para escolares de Instituto* (1919). A Coruña: Real Academia Galega, 225 pp.

Esta monografía está elaborada sobre apuntamentos de clase manuscritos dun docente galego, para guía do seu exercicio e sobre cadernos de clase. Alonso Montero ofrécenos a primicia da elaboración (non édita no seu momento) do primeiro *Manual de Literatura Gallega* para bachareis do que se teña constancia en Galicia, con data de 1919, por parte do profesor Alfredo de la Iglesia, quen empregou este manuscrito para a realización dunha parte da súa docencia (de Lingua española) no Instituto de Pontevedra, como sabemos grazas ás notas recollidas por algúns dos seus estudantes ao conservarse varias delas do ano 1926.

Alfredo de la Iglesia (1861-1933) foi fillo dun destacado mestre primario na cidade da Coruña, Francisco María de la Iglesia, 1827-1897), autor tamén en lingua galega nos momentos aurais da súa recuperación escrita. Xesús Alonso reconstrúe o itinerario biográfico e profesional do profesor, con distintas notas e precisións en relación coa historia literaria e sociolingüística ou esta amarga confesión escrita na páxina 25 do manuscrito:

«¡Triste es confesarlo! La primera vez que en mi clase de

Gramática expliqué en gallego y pregunté en gallego, a un alumno, educado y nacido en uno de los hermosos pueblecillos de la provincia de Pontevedra, una carcajada general acogió mis primeras frases. Todos aquellos ingenuos naturales de Galicia encontraban ridículo que el catedrático del Instituto explicase en gallego. No tardaron mucho, afortunadamente, en reconocer su error, principalmente cuando vieron que su compañero había entendido la explicación y en mal castellano contestó con acierto».

- PARDO BAZÁN, EMILIA (2021). *A educación do home e da muller e outros escritos feministas*. A Coruña: Real Academia Galega/ Parlamento de Galicia, 102 pp. Selección de textos e introdución a cargo de Marilar Aleixandre.

Un texto (pp. 21-62) agora accesible —xunto a outros de columnismo xornalístico da autora— na seguinte ligazón:

<http://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/book/383> ■

ACR